

ข้อพิจารณาที่สำคัญในการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิด

ESSENTIAL CONSIDERATIONS REGARDING DISCIPLINARY PROCEEDINGS AGAINST
STATE OFFICIALS FOLLOWING AN INVESTIGATION AND INDICTMENT BY
THE NATIONAL ANTI-CORRUPTION COMMISSION (NACC)

มนตรี สังข์ทอง*

Montri Sangthong*

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

*Corresponding Author E-mail: montri.so@rmutsb.ac.th, 081-414-6267

Received March 30, 2026; Revised April 26, 2026; Accepted April 27, 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อพิจารณาที่สำคัญในการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิด โดยกระบวนการศึกษาใช้การวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึงเอกสารวิชาการต่าง ๆ พบว่า การวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล จะมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยต้องมีการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยชี้มูลความผิดในฐานโดยอ้อมไม่มีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอน ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนต้องดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับของหน่วยงานดังกล่าวกำหนดไว้ ในกรณีอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยชี้มูลความผิดให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับของหน่วยงานของรัฐนั้นที่บังคับใช้ในขณะกระทำความผิด ถ้ามีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมอันเป็นคุณกับอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐให้บังคับตามที่แก้ไขหรือเพิ่มเติมใหม่นั้น สำหรับการพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยจากการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้มีอำนาจพิจารณาได้เฉพาะดุลพินิจในการกำหนดโทษไม่อาจเปลี่ยนแปลงฐานความผิดได้ ในกรณีที่ผู้ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัยเห็นว่าไม่ได้กระทำความผิดวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งลงโทษทางวินัย

คำสำคัญ: คณะกรรมการ ป.ป.ช., การดำเนินการทางวินัย, การชี้มูลความผิด

Abstract

This study aims to present essential considerations regarding disciplinary proceedings against state officials following an investigation and indictment by the National Anti-Corruption Commission (NACC). The research methodology is based on documentary analysis, including relevant legislation, Supreme Administrative Court judgments, rulings of the Council of State, and various academic literature. The findings indicate that the NACC's disciplinary findings against state officials governed by personnel management laws, regulations, or ordinances are binding upon their superiors or appointing authorities. In such cases, the NACC's inquiry file is legally deemed the formal disciplinary investigation report, specifically for offenses involving corruption in office. Conversely, for state officials lacking specific disciplinary laws or regulations, the NACC's findings do not carry a binding effect; therefore, the superiors or appointing authorities must proceed in accordance with the duties and powers prescribed by their respective agency's legal framework. In the case of former state officials, the NACC's findings shall be processed according to the laws or regulations of the state agency in effect at the time of the misconduct. However, if there are subsequent legal amendments or additions that are more favorable to the former official, such amended provisions shall apply. Regarding the appeal of disciplinary orders resulting from NACC findings, the appellate authority is limited to reviewing the exercise of discretion in determining the penalty and may not alter the original ground of offense. Should the disciplined individual maintain that no misconduct was committed, a lawsuit must be filed with the Administrative Court within ninety days from the date of receiving notification of the disciplinary order.

Keywords: National Anti-Corruption Commission (NACC), Disciplinary Proceedings, Indictment

บทนำ

ประเทศที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วจะมีระบบการจัดการปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เข้มแข็ง ประเทศไทยได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวที่ฝังรากลึกในระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทย มาอย่างยาวนาน ต่อมาได้มีการเรียกร้องให้มีการตรวจสอบการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จึงแต่งตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ขึ้น หลังจากนั้นได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ต่อมาเมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นมา คณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหน่วยธุรการที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ปรับปรุงโครงสร้างและกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และแก้ไขการจัดตั้งคณะกรรมการให้มีความเป็นกลางและอิสระมากยิ่งขึ้น ภายหลังได้มีการแก้ไข และเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ฉบับที่ 2 (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2554 จนกระทั่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังคงบัญญัติหน้าที่ และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในการจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางที่จะ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เกิดความรวดเร็ว สุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งได้เปลี่ยนแปลง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ตลอดจนวาระการดำรงตำแหน่งไว้ อีกทั้งได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และ จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างเข้มงวด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2569; สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป.)

ต่อมาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้บัญญัติหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางที่จะ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม ภายหลังการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดังกล่าว พบว่า มีปัญหาในการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวหลายประการ โดยเฉพาะเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 91 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยตามมาตรา 98 ต่อไป

เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนได้รับรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และ คำวินิจฉัย หน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. สั่งการ แต่เมื่อคดีดังกล่าวขึ้นสู่

ศาลปกครองซึ่งเป็นองค์กรตุลาการที่มีหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งลงโทษทางวินัยหรือคำสั่งถอดถอนออกจากตำแหน่ง พบว่า การดำเนินการทางวินัยของหน่วยงานของรัฐไม่เป็นไปตามขั้นตอน วิธีการอันเป็นสาระสำคัญสำหรับการกระทำนั้น เป็นเหตุให้ศาลปกครองมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งลงโทษดังกล่าว นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐบางแห่งเห็นว่าการชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน จึงมิได้ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือบางกรณีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงโทษหรือลดโทษเสีย หรือบางกรณีการสั่งลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกษียณอายุราชการหรือลาออกจากราชการมิได้ปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้การดำเนินการทางวินัยตามมติการชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ขาดเอกภาพ และมีอาจบรรลุตตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดังกล่าว รวมถึงมติการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้น ส่งผลกระทบกับผู้ถูกกล่าวหาอันมีอาจเสียหายให้กลับคืนได้ดังเดิม ทั้งต่อชีวิต ทรัพย์สินหรือความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ดังนั้น จึงต้องดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายเป็นไปตามหลักนิติธรรมซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้สนใจศึกษาการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิด โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อพิจารณาที่สำคัญในการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิด เพื่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติราชการที่ดีเป็นไปตามหลักนิติธรรม โดยกระบวนการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึงเอกสารวิชาการต่าง ๆ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 28 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้ดังนี้

1) ไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

2) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

3) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว

4) ไต่สวนเพื่อดำเนินคดีในฐานความผิดอื่นที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนดหรือที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

5) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายอื่น

สำหรับบทความนี้จะกล่าวถึงหน้าที่และอำนาจตามมาตรา 28 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้อกันต้องดำเนินการตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนี้

1) ถ้ามีมูลความผิดทางอาญาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป

2) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัยให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวัน เพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป

ทั้งนี้ในการดำเนินคดีอาญาเมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีอาญาตามมาตรา 91 (1) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 จะพิจารณาเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวนเป็นไปตามมาตรา 93 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว สำหรับการดำเนินการทางวินัยเป็นไปตามมาตรา 98 แบ่งออกเป็น 3 กรณี ดังนี้

1) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลให้ดำเนินการตามมาตรา 98 วรรคหนึ่ง เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 91 (2) ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น แล้วแต่กรณี

สำหรับการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวให้เป็นไปตามมาตรา 98 วรรคสาม โดยให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาสั่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนได้รับแจ้งมติที่ได้ขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาทบทวนตามมาตรา 99 วรรคสอง ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นจะพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนหรือหลังที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติวินิจฉัยชี้มูลความผิดเว้นแต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีมติเมื่อพ้นกำหนดเวลาตามมาตรา 48 แล้ว แต่ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินการเพื่อดำเนินคดีอาญาต่อไป

2) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการตุลาการหรือข้าราชการอัยการให้ดำเนินการตามมาตรา 98 วรรคสอง กล่าวคือ ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือ

ข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารหลักฐานพร้อมทั้งความเห็นไปยังประธานกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ประธานกรรมการตุลาการศาลปกครอง หรือประธานกรรมการอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ โดยเร็ว โดยให้ถือรายงานและเอกสารหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นส่วนหนึ่งของความเห็นเพื่อพิจารณาทางวินัยในสำนวนการสอบสวนด้วย และเมื่อดำเนินการได้ผลประการใดแล้วให้แจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบผลการพิจารณา

3) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย ให้ดำเนินการตามมาตรา 98 วรรคสี่ กล่าวคือ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในเรื่องที่ถูกกล่าวหาแล้วให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป

การดำเนินการเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัย

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐกรณีตามมาตรา 98 วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 สามารถวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติราชการที่ดีจากคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด และความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้ดังนี้

1) การวินิจฉัยชี้มูลความผิดเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคล

การไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคล โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยและให้ถือสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยนั้น มีความเห็นเป็นสองแนวทาง คือ **แนวทางที่หนึ่ง** เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยในสามฐานความผิดหลัก คือ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ย่อมมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน ดังความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสร็จที่ 1320/2563 เห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจในการไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องกันทั้งในทางวินัยและทางอาญาเฉพาะการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม และความผิดที่เกี่ยวข้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28(2) และมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เท่านั้น

สำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกันต้องเป็นกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลทางอาญา ทางวินัย แล้วแต่กรณี ตามความผิดหลักทั้งสามฐานดังกล่าวแล้วหากมีความผิดอื่นทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดหลักทางอาญารฐานใด ฐานหนึ่งในสามฐานหรือหากมีความผิดอื่นทางวินัยที่เกี่ยวข้องกับความผิดหลักทางวินัยในลักษณะเดียวกับฐานใด ฐานหนึ่งในสามฐาน คณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมมีอำนาจที่จะชี้มูลความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องนั้นหรือทางวินัย ที่เกี่ยวข้องนั้นไปในคราวเดียวกันได้ ทั้งนี้ สอดคล้องตามนัยเรื่องเสร็จที่ 34/2563 และเรื่องเสร็จที่ 384/2562 และมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนในการพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติได้ โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีกและให้ถือว่าสำนวนการไต่สวน ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย **แนวทางที่สอง** เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการจะมีผลผูกพัน ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยและให้ถือ สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ดังคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 175/2563 (ประชุมใหญ่) ศาลปกครองสูงสุดโดยที่ประชุมใหญ่พิเคราะห์แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งใช้บังคับในขณะเกิดเหตุ มาตรา 301 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (3) ไต่สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปดิดิ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 19 บัญญัติว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (3) ไต่สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปดิดิ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม มาตรา 88 บัญญัติว่า เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับคำกล่าวหา เจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 84 หรือมีเหตุผลอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือ กระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามหมวด 4 การไต่สวนข้อเท็จจริง มาตรา 91 บัญญัติว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริง แล้วมีมติว่ามีมูลความผิด ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้ดำเนินการตามมาตรา 92 (2) ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา ให้ดำเนินการตามมาตรา 97 และมาตรา 92 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในกรณีมีมูลความผิด ทางวินัย เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาพฤติการณ์แห่งการทำความผิดแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาผู้ใด ได้กระทำความผิดวินัย ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชา หรือ ผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น เพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอีก ในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้ถือว่า รายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการ สอบสวนวินัยตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นๆ แล้วแต่กรณี เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นแล้วเห็นได้ว่า ข้อกล่าวหาที่อยู่ในอำนาจไต่สวนและพิจารณาของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. หมายถึง เฉพาะข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่

กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมเท่านั้น และโดยที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงองค์ประกอบและโทษเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการไว้ในภาค 2 ลักษณะ 2 หมวด 2 มาตรา 147 ถึงมาตรา 166 และได้บัญญัติถึงองค์ประกอบและโทษเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมไว้ใน ลักษณะ 3 หมวด 2 มาตรา 200 ถึงมาตรา 205 ดังนั้น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม จึงเป็นมูลความผิดทางอาญา ส่วนความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ถือเป็นมูลความผิดทางวินัย นอกจากสามกรณีดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริง ดังนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิดทางวินัยเฉพาะความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ สอดคล้องกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อบ. 2/2564

เมื่อพิจารณาจากแนวทางการปฏิบัติราชการที่ดีตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด ดังนั้น การไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยและให้ถือสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยก็ต่อเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เมื่อวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นหลักแล้วย่อมสามารถชี้มูลความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการในคราวเดียวกันได้ ดังที่ศาลปกครองสูงสุด วินิจฉัยว่า การพิจารณาโทษทางวินัยที่จะถือเอารายงาน เอกสารความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ๆ ต้องปรากฏว่ามีการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ซึ่งเป็นความผิดหลักเสียก่อน จึงสามารถดำเนินการกับความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ในคราวเดียวกันได้ โดยความผิดที่เกี่ยวข้องนั้นจะต้องมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศ ที่ใช้กับผู้ที่จะถูกดำเนินการทางวินัยบัญญัติไว้ชัดเจนว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดทางวินัย (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อบ. 2/2564) ทั้งนี้การวินิจฉัยชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องกันต้องพิจารณาด้วยว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. บังคับใช้กฎหมายใดขณะที่มีมติชี้มูลความผิด (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อบ. 33/2567) ถ้าดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ไม่อาจวินิจฉัยชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องได้ แต่ถ้าดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป มาตรา 19 (4) บัญญัติให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจวินิจฉัยชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องกันได้ หลังจากนั้นได้มีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าวและประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 มาตรา 30 วรรคสอง บัญญัติว่า ในการดำเนินคดีตามมาตรา 28 (1) (2) และ (4) ให้ใช้บังคับกับการดำเนินการในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทและบทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการตามมาตรา 28 (1) (2) และ (4) และคดีที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวข้องกันและความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะต้องดำเนินการในคราวเดียวกันด้วย ดังนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีอำนาจวินิจฉัยชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องกันได้เช่นกัน

สำหรับกรณีการไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางอาญาว่าผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม แต่ความผิดทางวินัยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยในฐานอื่นที่มีใช้กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เช่น ฐานประพฤติด้อยอย่างร้ายแรง เป็นต้น กรณีดังกล่าวนี้การชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมไม่ผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน ถือได้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. ใช้อำนาจเกินขอบอำนาจของตนแต่เป็นการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนทราบว่าการกระทำผิดวินัยของผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชา ดังนั้นผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนจะลงโทษทางวินัยโดยมิได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนและถือเอาสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนวินัยมิได้ สอดคล้องกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อบ. 304/2566 ว่า ผู้ฟ้องคดีถูกคำสั่งลงโทษทางวินัยโดยการปลดออกจากราชการตามมติการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งได้ชี้มูลความผิดทางอาญาดำเนินการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และฐานใช้อุบายหลอกลวงหรือกระทำการโดยวิธีอื่นใดเป็นเหตุให้ผู้อื่นไม่มีโอกาสเข้าทำการเสนอราคาอย่างเป็นธรรมหรือให้มีการเสนอราคาโดยหลงผิด ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 และมีความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรงฐานปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายของรัฐบาล อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง และฐานกระทำการอื่นใดอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติด้อยอย่างร้ายแรงตามข้อ 6 วรรคสอง และข้อ 19 วรรคสอง ของประกาศคณะกรรมการพนักงานส่วนตำบลจังหวัดพิษณุโลก เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ ลงวันที่ 17 มกราคม 2545 ศาลปกครองสูงสุด เห็นว่า การพิจารณาโทษทางวินัยที่จะถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 92 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ต้องเป็นกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิดแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง (4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ซึ่งเป็นฐานความผิดหลักเสียก่อน คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงจะมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องกันได้ หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้ไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ด้วยย่อมอาจถือเอารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยได้ เมื่อคดีนี้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีหนังสือส่งรายงานการไต่สวนข้อเท็จจริง

พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ฟ้องคดีฐานปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายของรัฐบาลอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง และฐานกระทำการอื่นใดอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง จึงถือได้ว่าเป็นกรณีที่มีการกล่าวหาต่อผู้บังคับบัญชาโดยมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ฟ้องคดีได้กระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจึงมีหน้าที่ต้องดำเนินการทางวินัยกับผู้ฟ้องคดีโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและดำเนินการตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้บังคับบัญชาไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการสอบสวนวินัยตามกฎหมายดังกล่าว แต่กลับนำรายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาพิจารณาและมีคำสั่งลงโทษทางวินัยโดยปลดผู้ฟ้องคดีออกจากราชการตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลกรณีจึงเป็นเหตุให้คำสั่งดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากการกระทำโดยไม่ถูกต้องตามขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการออกคำสั่งนั้น ทั้งนี้ สอดคล้องตามนัยคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 737/2566

สำหรับกรณีที่มีการหารือคณะกรรมการกฤษฎีกา ว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางอาญาดังกล่าวเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และชี้มูลความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตามมาตรา 85(1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ทั้งนี้มติการชี้มูลดังกล่าวจะผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือไม่เนื่องจากไม่ได้มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการตามนัยมาตรา 91(2) และมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยชี้มูลว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และมีมูลทั้งความผิดทางอาญาและความผิดทางวินัย (ตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และมาตรา 85(1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีองค์ประกอบความผิดเดียวกัน) การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดทางวินัยและส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการตามหน้าที่ต่อไปจึงเป็นการดำเนินการตามมาตรา 91 และเป็นการชอบแล้ว ผู้บังคับบัญชาจึงมีหน้าที่ต้องดำเนินการต่อไปตามมาตรา 98 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (คณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสร็จที่ 456/2565) ซึ่งขัดหรือแย้งกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 487/2568 กรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐมีมติชี้มูลผู้ฟ้องคดีว่าการกระทำของผู้ฟ้องคดีเป็นความผิดทางอาญามาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และมาตรา 123/1 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับขณะกระทำความผิด ส่วนกรณีความผิดทางวินัยการกระทำของผู้ฟ้องคดีเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามมาตรา 85 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 กรณีจึงเห็นว่าการกระทำทุจริตต่อหน้าที่อันเป็นมูลความผิดทางวินัยกรณีการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ ตามนัยความหมายของคำว่า

“ทุจริตต่อหน้าที่” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 นั้น การกระทำความผิดจะต้องเป็นการกระทำไปโดยมีมูลเหตุซึ่งใจเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น โดยมีองค์ประกอบในการกระทำความผิดสามประการ คือ ประการแรก ผู้กระทำความผิดที่ราชการที่จะต้องปฏิบัติ ประการที่สอง ผู้กระทำได้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบ และประการที่สาม ผู้กระทำความผิดกระทำการหรือละเว้นการกระทำในหน้าที่เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ที่มิควรได้ คณะกรรมการ ป.ป.ท. วินิจฉัยชี้มูลแต่เพียงว่า การกระทำของผู้ฟ้องคดีเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามมาตรา 85 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งไม่ใช่ความผิดอย่างร้ายแรงฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยทุจริตตามมาตรา 85 (1) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนั้น มติที่ชี้มูลความผิดวินัยของผู้ฟ้องคดีฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามมาตรา 85 (1) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน จึงไม่มีผลผูกพันผู้บังคับบัญชา และไม่อาจถือเอารายงานการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ท. มาเป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยได้ เพราะฉะนั้น จากนัยคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวยังคงยืนยันหลักการว่ามติการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เกี่ยวกับความผิดวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนก็ต่อเมื่อได้วินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการเท่านั้น

2) การวินิจฉัยชี้มูลความผิดเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย

การไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีนี้ส่วนใหญ่ คือ ผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี หรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น สำหรับกรณีดังกล่าวมีความเห็นแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

2.1) แนวทางที่หนึ่งเห็นว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยในสามฐานหลัก คือ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาสามารถพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูล โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีกและให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ดังความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสร็จที่ 61/2566 ว่า การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส. ผู้ถูกกล่าวหา ฐานเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใดเข้ามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์ สำหรับตนเองหรือผู้อื่น และฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามมาตรา 152 และมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการอันเป็นฐานความผิดหลักที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว จึงมีอำนาจชี้มูลความผิดที่เกี่ยวข้องกันนั้นได้

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลความผิดฐานเป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญา ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น หรือ ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นจะกระทำ ตามมาตรา 44/2 (3) แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ อันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์หลักที่ได้ชี้มูลไว้แล้ว จึงอยู่ในหน้าที่และ อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 28 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตฯ และมีอำนาจส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยัง ผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการต่อไปตามมาตรา 91 ประกอบกับมาตรา 98 วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนจึงมีหน้าที่พิจารณาดำเนินการเพื่อให้ เป็นไปตามมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ชี้มูลความผิดในกรณีดังกล่าว โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนอีก

2.2) แนวทางที่สองเห็นว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยไม่ว่า ฐานใดย่อมไม่ส่งผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนต้องดำเนินการตามหน้าที่ และอำนาจที่กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับของหน่วยงานดังกล่าวกำหนดไว้ ดังคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 1278/2567 ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตรา 98 วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติยกเว้นไว้เฉพาะ การพิจารณาโทษทางวินัยเท่านั้นที่ให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวน ทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย หาได้บัญญัติให้รวมถึงผู้บริหารท้องถิ่นและรองผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งไม่มี กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยด้วย เมื่อฐานความผิดของผู้ฟ้องคดีกรณีกระทำการฝ่าฝืนต่อความ สงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่หรือ มีความประพฤตินทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่ง หรือแก่เทศบาล หรือแก่ราชการ ตามที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูล และประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้ส่งรายงาน และเอกสารพร้อมทั้งความเห็นของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และปลัดกระทรวงมหาดไทยได้ส่งเรื่องให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตเพื่อให้ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 ซึ่งตามมาตรา 73 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เมื่อความปรากฏโดยมีหลักฐานตามสมควรต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอซึ่งได้รับมอบหมายตามมาตรา 21 วรรคสอง ว่า นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ประธานสภาเทศบาล หรือรองประธานสภาเทศบาล ผู้ใดจงใจ หอดทิ้งหรือละเลยไม่ปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่อันจะเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรงหรือปฏิบัติการ ไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่หรือประพฤตินทางฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือฝ่าฝืนคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอที่สั่งการตามมาตรา 22 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน โดยพลัน และให้คณะกรรมการสอบสวนดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เมื่อไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อทำการสอบสวนตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดของผู้ฟ้องคดีก่อนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตจะมีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจากตำแหน่งนายกเทศมนตรี ตำบลป่าคลอก อันไม่เป็นไปตามขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญในการออกคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจาก

ตำแหน่งตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ดังนั้น คำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจากตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลปากคลอก จึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และสอดคล้องกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 1114/2568 ซึ่งวางบรรทัดฐานไว้เช่นเดียวกันในกรณีการให้นายองค์การบริหารส่วนตำบลสองคอน อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี พ้นจากตำแหน่งโดยไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย จึงไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้นคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจากตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสองคอนจึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น แนวทางการปฏิบัติราชการที่ดีตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลความผิดทางวินัยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยโดยส่งสำนวนการไต่สวนไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อให้ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานนั้น โดยต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ไม่อาจถือเอาสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยและมีคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งได้เนื่องจากจะทำให้การดำเนินการทางวินัยไม่เป็นไปตามขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญในการออกคำสั่ง จึงทำให้คำสั่งดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การสั่งลงโทษทางวินัยกับอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. วินิจฉัยชี้มูลความผิด

การสั่งลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ออกจากราชการไปแล้วที่มีไฉ่เพราะเหตุตายตามมติการวินิจฉัยชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้น หน่วยงานของรัฐหรือผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาอาจมีความเห็นเชิงกฎหมายบางประเด็นต่างกัน เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 98 วรรคสาม บัญญัติให้ การดำเนินการทางวินัยให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาสั่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนได้รับแจ้งมติที่ได้ขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาทบทวนตามมาตรา 99 วรรคสอง ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนหรือหลังที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติวินิจฉัยชี้มูลความผิด จึงอาจทำให้ตีความว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจในการลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ออกจากราชการที่มีไฉ่เพราะเหตุตายโดยมิได้มีกำหนดระยะเวลา เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 98 วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ รวมถึงคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด และความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา สามารถสรุปแนวปฏิบัติในการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ ได้ดังนี้

1) อดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคล เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกัน การพิจารณาสั่งลงโทษทางวินัยของผู้บังคับบัญชียังคงต้องเป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วย

การบริหารงานบุคคลของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ๆ ไม่อาจอาศัยบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาใช้ในการลงโทษได้โดยตรง เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นเพียงบทบัญญัติที่ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูล โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอีกเท่านั้น โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย (ฝ่ายกฎหมายการเมืองการปกครอง กองกฎหมายการบริหารราชการแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2567)

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการสั่งลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ออกจากราชการมิใช่เพราะเหตุตายเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมกับทุกฝ่ายในการดำเนินการและสั่งลงโทษทางวินัย ดังเช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 มีการแก้ไขและเพิ่มเติมมาตรา 100 และมาตรา 100/1 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มีการแก้ไขและเพิ่มเติมมาตรา 102 และมาตรา 102/1 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มีการแก้ไขและเพิ่มเติมมาตรา 53 และมาตรา 53/1 หรือพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มีการแก้ไขและเพิ่มเติมมาตรา 94 และมาตรา 94/1 ต่อมาได้มีการยกเลิกและใช้พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 129 และมาตรา 130 รวมถึงประกาศคณะกรรมการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นแต่ละจังหวัด เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ ทั้งนี้การแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมายหรือกฎดังกล่าวจะมีลักษณะรูปแบบเช่นเดียวกัน ดังเช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม มาตรา 100 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดซึ่งออกจากราชการอันมิใช่เพราะเหตุตาย มีกรณีถูกกล่าวหาเป็นหนังสือก่อนออกจากราชการว่าขณะรับราชการได้กระทำหรือละเว้นกระทำการใดอันเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ถ้าเป็นการกล่าวหาต่อผู้บังคับบัญชาของผู้ขึ้นหรือต่อผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนหรือตรวจสอบตามกฎหมาย หรือระเบียบของทางราชการ หรือเป็นการกล่าวหาของผู้บังคับบัญชาของผู้ขึ้น หรือมีกรณีถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาคดีอาญาก่อนออกจากราชการว่าในขณะที่รับราชการได้กระทำความผิดอาญาอันมิใช่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทที่ไม่เกี่ยวกับราชการหรือความผิดลหุโทษ ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาดำเนินการทางวินัย และสั่งลงโทษต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมิได้ออกจากราชการแต่ต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ วรรคสอง กรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกล่าวหาหรือฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาคดีอาญาหลังจากที่ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดออกจากราชการแล้วให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาดำเนินการทางวินัย และสั่งลงโทษต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมิได้ออกจากราชการ โดยต้องเริ่มดำเนินการสอบสวนภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการและต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ ผู้นั้นออกจากราชการ และได้เพิ่มเติมมาตรา 100/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ในภาครัฐมีมติชี้มูลความผิดข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดซึ่งออกจากราชการแล้ว การดำเนินการทางวินัยและสั่งลงโทษแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือกฎหมายว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แล้วแต่กรณีวรรคสอง การดำเนินการทางวินัยตามวรรคหนึ่ง หากปรากฏว่าผู้นั้นกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงก็ให้ลงโทษ

สำหรับในปัจจุบันยังมิได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการและสั่งลงโทษทางวินัยกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งออกจากราชการแล้วไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น จะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐนั้น ดังความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1562/2564 เมื่อปรากฏว่ายังมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จะใช้ดำเนินการทางวินัยและสั่งลงโทษทางวินัยกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยแก่ข้าราชการซึ่งออกจากราชการไปแล้วตามมาตรา 100/1 การสั่งลงโทษทางวินัยของผู้บังคับบัญชาแก่อดีตข้าราชการพลเรือน จึงต้องพิจารณาตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการสั่งลงโทษทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีผลเป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยมาตราดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งออกจากราชการไปแล้วว่าจะต้องมีการกล่าวหาเป็นหนังสือก่อนออกจากราชการ โดยผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาดำเนินการทางวินัย และสั่งลงโทษตามที่บัญญัติไว้ต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมิได้ออกจากราชการ แต่ต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ หรือหากเป็นการกล่าวหาหลังจากที่ข้าราชการพลเรือนสามัญได้ออกจากราชการแล้ว ให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาดำเนินการทางวินัย และสั่งลงโทษตามที่บัญญัติไว้ต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมิได้ออกจากราชการ โดยต้องเริ่มดำเนินการสอบสวนภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการและต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า อดีตข้าราชการทั้งสองรายออกจากราชการไปเกินสามปีแล้ว ผู้บังคับบัญชาจึงไม่อาจสั่งลงโทษทางวินัยแก่อดีตข้าราชการทั้งสองรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1559/2564

2) อดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย เช่น ผู้บริหารท้องถิ่น เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในเรื่องที่ถูกกล่าวหา นั้น จะส่งสำนวนการไต่สวนไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐนั้น ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามที่กฎหมายของหน่วยงานของรัฐกำหนดไว้ โดยไม่อาจถือเอาสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนและมีคำสั่งถอดถอนหรือให้พ้นจากตำแหน่งได้

3) เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูลความผิดกับอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐ การลงโทษทางวินัยย่อมเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหา ขณะที่กระทำความผิด เว้นแต่กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลที่ออกภายหลังเป็นคุณกับผู้ถูกกล่าวหาย่อมบังคับตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลที่ออกภายหลัง ดังนั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดทางวินัยย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลขณะที่กระทำความผิดแต่ถ้ามีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลในลักษณะที่เป็นคุณแก่ผู้กล่าวหาย่อมบังคับใช้ตามที่แก้ไข ดังความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 220/2565 เมื่อมาตรา 102 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 แก้ไขหรือเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในภายหลังและมีผลเป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา มากกว่าบทบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในขณะกระทำความผิด เมื่อมาตราดังกล่าวกำหนดเงื่อนไขในการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยในการสั่งลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งออกจากราชการอันมิใช่เพราะเหตุตายว่าต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ ดังนั้น หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้นได้ออกจากราชการไปเกินสามปีแล้ว ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยย่อมไม่อาจสั่งลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษารายดังกล่าวได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1559/2564

4) เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือองค์คณะพนักงานไต่สวนหรือองค์คณะไต่สวนถือว่ามี การสอบสวนทางวินัยของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลของอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น ถ้ามีการแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือองค์คณะพนักงานไต่สวนหรือองค์คณะไต่สวนเกินระยะเวลาตามที่กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดย่อมเป็นการกระทำเกินขอบเขตอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนจึงมีอำนาจในการสั่งลงโทษทางวินัยได้ (ฝ่ายกฎหมายการเมืองการปกครอง กองกฎหมายการบริหารราชการแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2567)

การพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

คำสั่งลงโทษทางวินัยหรือคำสั่งถอดถอนออกจากตำแหน่งถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยทั่วไปกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลแต่ละหน่วยงานของรัฐ จะกำหนดวิธีการ ขั้นตอน และระยะเวลาการอุทธรณ์ไว้เป็นการเฉพาะ หรือถ้าไม่มีการกำหนดไว้สามารถใช้สิทธิได้ตามมาตรา 44 และมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์สามารถพิจารณาได้ทั้งข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และความเหมาะสมของการออกคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของแต่ละหน่วยงานของรัฐที่ให้อำนาจ หรือตามมาตรา 46

แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน บัญญัติว่า ในการพิจารณาอุทธรณ์ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาทบทวนคำสั่งทางปกครองได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง และอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นไปในทางใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มภาระหรือลดภาระ หรือใช้ดุลพินิจแทนในเรื่องความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครองหรือมีข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขอย่างไรก็ได้

สำหรับคำสั่งลงโทษทางวินัยจากมติการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการหรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกันนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 101 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ ผู้ซึ่งถูกลงโทษตามมาตรา 98 ที่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ถูกลงโทษโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมายระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น หรือจะดำเนินการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนก็ได้ ดังนั้นบทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิกับผู้ซึ่งถูกลงโทษว่าจะฟ้องคดีต่อศาลปกครองก็ได้ หรือจะอุทธรณ์ดุลพินิจของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนก็ได้ โดยผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์สามารถพิจารณาได้เฉพาะดุลพินิจการกำหนดโทษมีอาจเปลี่ยนแปลงฐานความผิด คือ ถ้าคำสั่งลงโทษทางวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นฐานความผิดวินัยร้ายแรง ซึ่งผู้บังคับบัญชาอาจมีคำสั่งไล่ออก ถ้าผู้ถูกลงโทษอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยดังกล่าวผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์สามารถมีดุลพินิจเปลี่ยนแปลงโทษเป็นปลดออกได้แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงฐานความผิดจากวินัยร้ายแรงเป็นวินัยไม่ร้ายแรง หรือไม่มีความผิดไม่ได้ สอดคล้องกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2546 เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่จึงเป็นอันยุติ ดังนั้น องค์การที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์จึงไม่อาจพิจารณาเปลี่ยนแปลงฐานความผิดทางวินัยตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. วินิจฉัยยุติแล้วให้เป็นประการอื่นได้อีก นอกจากนี้ศาลปกครองสูงสุดได้วางบรรทัดฐานไว้ว่า เมื่อผู้ฟ้องคดีถูกไล่ออกจากราชการตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 98 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่ได้กระทำความผิดตามคำสั่งที่ให้ลงโทษดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ถูกลงโทษโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมายก่อนยื่นฟ้องหรือใช้สิทธิอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ทั้งนี้ มาตรา 101 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายเฉพาะที่ไม่ประสงค์จะให้มีการอุทธรณ์โต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งลงโทษทางวินัยได้ทันทีโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงต้องยื่นฟ้องเพื่อขอให้ศาลปกครองเพิกถอนคำสั่งลงโทษทางวินัยภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่งลงโทษทางวินัย (คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ 1166/2567; คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 272/2568)

ดังนั้น ถ้าผู้ถูกลงโทษอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยจากการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณาเฉพาะการกำหนดโทษเท่านั้น

มีอาจเปลี่ยนแปลงฐานความผิดจากวินัยร้ายแรงเป็นวินัยไม่ร้ายแรงหรือไม่ได้กระทำผิดวินัย เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัยจากการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าตนเองมิได้กระทำผิดวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งลงโทษทางวินัยตามมาตรา 101 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

องค์ความรู้ใหม่

จากการรวบรวมและศึกษาการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิด โดยวิเคราะห์จากเอกสาร ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึงเอกสารวิชาการต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลจะมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยตามมาตรา 98 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 จะต้องเป็นกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ทั้งนี้เมื่อมีการชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการซึ่งเป็นความผิดหลัก จึงสามารถชี้มูลความผิดวินัยในฐานอื่นที่เกี่ยวข้องได้ สำหรับกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดทางอาญาสามฐานความผิดหลักแต่มิได้ชี้มูลความผิดทางวินัยฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการแต่เป็นการชี้มูลความผิดวินัยในฐานอื่น เช่น ฐานประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เป็นต้น ย่อมไม่ผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอน ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนต้องดำเนินการสอบสวนตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐต่อไป

2. การวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น นั้น ไม่ว่าจะมีการวินิจฉัยชี้มูลความผิดในฐานใดไม่มีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนที่จะต้องถือสำนวนการไต่สวนของ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัย ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนต้องดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. การชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐที่บังคับใช้ขณะกระทำความผิดนั้น หากมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลที่เป็นคุณกับอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ให้บังคับตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับกับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลที่แก้ไขหรือเพิ่มเติมใหม่นั้น

4. การพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้มีอำนาจพิจารณาได้เฉพาะดุลพินิจในการกำหนดโทษมีอาจเปลี่ยนแปลงฐานความผิดได้ ทั้งนี้ถ้าผู้ถูกคำสั่งลงโทษเห็นว่ามิได้กระทำผิดวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายในเก้าสิบวันนับแต่

วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งลงโทษทางวินัยตามมาตรา 101 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิด มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จึงควรมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการและสั่งลงโทษทางวินัยกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งออกจากราชการแล้วไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ได้มีการแก้ไขหรือเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวรองรับการแก้ไขหรือเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวไว้แล้ว

ทั้งนี้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ควรตระหนักถึงการไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดทั้งทางอาญาและทางวินัย ต้องเป็นไปด้วยความรอบคอบตามหลักกฎหมาย มีข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ครบถ้วน เนื่องจากส่งผลกระทบต่อผู้ถูกชี้มูลความผิดอันมีอาจเยียวยาให้กลับคืนได้ดังเดิมเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าไม่มีความผิด ดังเช่นคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 133/2569 ได้พิพากษาเพิกถอนคำวินิจฉัยอุทธรณ์ที่ให้ยกอุทธรณ์คำสั่งไล่ออกจากราชการฐานทุจริตต่อหน้าที่ตามมติการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคดีอาญาศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ ภาค 1 ได้มีคำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ อท. 3/2563 ยกฟ้องผู้ฟ้องคดี และคดีถึงที่สุดแล้ว ดังนั้นการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงควรเป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 17/2566 ว่าการพิจารณาไต่สวนและชี้มูลความผิดทางวินัยเจ้าหน้าที่ของรัฐของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างยิ่งทั้งสิทธิที่จะได้รับสวัสดิการต่าง ๆ และสิทธิที่จะได้เลื่อนตำแหน่งตามศักยภาพของตน รวมถึงความเสียหายด้านชื่อเสียง สภาพครอบครัว และสังคมซึ่งยากแก่การเยียวยาหากศาลพิพากษาว่าไม่มีความผิดตามที่ ถูกกล่าวหาในภายหลัง คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบและระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ตั้งแต่ขั้นการแต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวนกับผู้ถูกร้องเรียนหรือผู้ถูกกล่าวหาจนถึงการชี้มูลความผิด โดยคำนึงถึงกฎหมายแห่งกฎหมาย ตลอดจนการแยกชี้มูลความผิดให้ชัดเจนระหว่างการทุจริตหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบต่อผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดกรณีเดียวหรือทั้งสองกรณี ทั้งนี้ เพื่อรักษาประโยชน์ของสาธารณะและประโยชน์ของเอกชนมิให้เสียไปอันจะสอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565. (16 ตุลาคม 2565). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 139 ตอนที่ 64 ก, หน้า 1-105.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. (21 กรกฎาคม 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 52 ก, หน้า 1-80. สืบค้นจาก <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/dEpYYjMyMmNL05xbDZhb2tPcTN2dz09>

ศาลปกครองสูงสุด. (2563). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. 273/2556 คดีหมายเลขแดงที่ อ. 175/2563 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งไม่ชอบด้วยกฎหมายและการกระทำละเมิดอันเกิดจากคำสั่งทางปกครอง (อุทธรณ์คำพิพากษา). สืบค้นจาก <https://judgement-api.admncourt.go.th/v1/media/uploads/CaseFile/view/01012-560273-1f-630428-0000657509.pdf>

ศาลปกครองสูงสุด. (2564). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อบ. 240/2559 คดีหมายเลขแดงที่ อบ. 2/2564 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (อุทธรณ์คำพิพากษา) (ระหว่าง นางรัศมีไข่มุก พร้อมเพรียง กับ นายกเทศมนตรีนครลำปาง ที่ 1 กับพวกรวม 4 คน). สืบค้นจาก <https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2024/pdf/2559/03012-590240-1f-640309-0000677530.pdf>

ศาลปกครองสูงสุด. (2566ก). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. 1020/2564 คดีหมายเลขแดงที่ อ. 779/2566 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากคำสั่งทางปกครอง (ระหว่าง นายไชยันต์ ผ่องน้อย กับ เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ ที่ 1 กับพวกรวม 4 คน). สืบค้นจาก <https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2024/pdf/2564/01012-641020-1f-660920-0000757786.pdf>

ศาลปกครองสูงสุด. (2566ข). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อบ. 264/2563 คดีหมายเลขแดงที่ อบ. 304/2566 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ระหว่าง นายเผด็จ โตทุม กับ นายกเทศมนตรีตำบลพลายชุมพล ที่ 1 กับพวกรวม 3 คน). สืบค้นจาก <https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2024/pdf/2563/03012-630264-1f-660926-0000758595.pdf>

ศาลปกครองสูงสุด. (2567ก). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. 714/2566 คดีหมายเลขแดงที่ อ. 1278/2567 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ระหว่าง นายปัญญา ลำภาศัพท์ กับ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ที่ 1 กับพวกรวม 2 คน). สืบค้นจาก <https://judgement->

api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2024/pdf/2566/01012-660714-1f-671213-0000794159.pdf

ศาลปกครองสูงสุด. (2567ข). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อบ. 349/2563 คดีหมายเลขแดงที่ อบ. 33/2567 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ระหว่าง นายสมมาต โชติประดิษฐ์ กับ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท้ายเหมือง กับพวกรวม 4 คน). สืบค้นจาก [https://judgement-](https://judgement-api.admncourt.go.th/v1/media/uploads/CaseFile/view/03012-630349-4f-660928-0000773667.pdf)

api.admncourt.go.th/v1/media/uploads/CaseFile/view/03012-630349-4f-660928-0000773667.pdf

ศาลปกครองสูงสุด. (2567ค). คำสั่งที่ 1166/2567 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา). สืบค้นจาก [https://judgement-](https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2024/pdf/2567/01013-671084-2f-671204-0000793633.pdf)

api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2565/01012-652117-1f-680716-0000813145.pdf

ศาลปกครองสูงสุด. (2568ก). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. 2117/2565 คดีหมายเลขแดงที่ อ. 487/2568 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ระหว่าง นายชัยวัฒน์ ลิ้มลิขิตอักษร กับ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ 1 กับพวกรวม 3 คน). สืบค้นจาก [https://judgement-](https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2565/01012-652117-1f-680716-0000813145.pdf)

api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2565/01012-652117-1f-680716-0000813145.pdf

ศาลปกครองสูงสุด. (2568ข). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. 2066/2567 คดีหมายเลขแดงที่ อ. 1114/2568 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ระหว่าง นายสนธิ์ อัยแก้ว กับ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ที่ 1 กับพวกรวม 2 คน). สืบค้นจาก [https://judgement-](https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2567/01012-672066-1f-681121-0000825680.pdf)

api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2567/01012-672066-1f-681121-0000825680.pdf

ศาลปกครองสูงสุด. (2568ค). คำสั่งที่ 272/2568 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา). สืบค้นจาก [https://judgement-](https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2567/01013-671440-2f-680514-0000807178.pdf)

api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2567/01013-671440-2f-680514-0000807178.pdf

ศาลปกครองสูงสุด. (2569). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. 1158/2566 คดีหมายเลขแดงที่ อ. 133/2569 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ระหว่าง นายอมร รักซ้อน กับ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ที่ 1 กับพวกรวม 3 คน). สืบค้นจาก [https://judgement-](https://judgement-api.admncourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2025/pdf/2569/01013-690000-1f-680000-0000000000.pdf)

- api.admincourt.go.th/uploads/CaseFile/admcase/document/signed/2026/pdf/2566/01012-661158-1f-690226-0000832703.pdf
- ศาลรัฐธรรมนูญ. (2546). คำวินิจฉัยที่ 2/2546 เรื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 121 ก หน้า 1 (15 ธันวาคม 2546). สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=2425
- ศาลรัฐธรรมนูญ. (2566). คำวินิจฉัยที่ 17/2566 เรื่อง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 91 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และมาตรา 29 วรรคสอง หรือไม่ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 98 วรรคหนึ่ง วรรคสาม และวรรคสี่ และมาตรา 100 วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง และมาตรา 29 วรรคสอง หรือไม่. สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=16560
- ศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบภาค 1. (2563). คำพิพากษาศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบภาค 1 คดีหมายเลขดำที่ อท. 3/2563.
- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ป.). คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). สืบค้นจาก [https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ_\(ป.ป.ช.\)](https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ_(ป.ป.ช.))
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2539). พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/Mm80K3JmNTNWaldlc1Bya3BlZlZJdz09>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542. สืบค้นจาก <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/ZDZjbG9WNVdoaExCNnVsREVkeEpwQT09>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2547ก). พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. สืบค้นจาก <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/dEpYYjMyMmNlL05xbDZhb2tPcTN2dz09>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2547ข). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/dVR1cXB1bzhkMnZXcnNzT3Z5OXRXUT09>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2551). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/YVpPTUM4TlhSRGFBa0lvdG56QXNmUT09>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563ก). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 34/2563

เรื่อง สำนักงาน ป.ป.ช. ขอทบทวนความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา กรณีการดำเนินการทางวินัยกับ
ข้าราชการตำรวจที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัย. สืบค้นจาก

<https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiMmE5MzFlYmYtYWJkOC00ODMwLWlW3ZTUyYmZjNzBhY2UyOWI3liwiZmlsZW5hbWUiOiLguYDguKpGuLfguYjguK3gulfguYDguKrguKpGuYfguljguJfguLXguYggMzQtMjU2M19zaWduLnBkZiU9.9oDq36lzm91sPMGf8hdVRCFv7XmMbU0oeBfTcSz7iY>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563ข). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1320/2563
เรื่อง การดำเนินการทางวินัยกับพนักงานส่วนท้องถิ่น กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดที่ไม่ใช่
การกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ. สืบค้นจาก

<https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiNjBmMml1MGEtZDQ1My00NDY2LThtZDUtOTdjZTcxYmlxNTgxiwiZmlsZW5hbWUiOiLguYDguKpGuLfguYjguK3gulfguYDguKrguKpGuYfguljguJfguLXguYggMTMyMC0yNTYzX3NpZ24ucGRmln0.K7PUAPzxKYnig8mCm8btXodEN5ykz9HnDHunar8vPcA>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564ก). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1559/2564
เรื่อง การดำเนินการทางวินัยและสั่งลงโทษแก่อดีตข้าราชการตามมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตาม
พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก

<https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiODdmNDkxM2EtMWZlZi00NWlyLTgwNWmtOTM3ZTk0MjVmOTFmliwiZmlsZW5hbWUiOiLguYDguKpGuLfguYjguK3gulfguYDguKrguKpGuYfguljguJfguLXguYggMTU1OS0yNTY0X3NpZ24ucGRmln0.ERoUoJzIK1vpqbu2J9Sp9gl82gUVwA5K5CxFioOdZfc>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564ข). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1562/2564
เรื่อง การสั่งลงโทษทางวินัยแก่อดีตข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตาม
มติคณะกรรมการ ป.ป.ช. สืบค้นจาก

<https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiMWE3ZDNkMmYtOWNhYy00ZDBiLWFiYWltZTRlMDI5NDdlYzQwliwiZmlsZW5hbWUiOiLguYDguKpGuLfguYjguK3gulfguKrguKpGuYfguljguJfguLXguYggMTU2Mi0yNTY0X3NpZ24ucGRmln0.bGI0esKuo8PkiW5-TN9RisNtVTR3m4gM0sRqOXp4ewQ>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2565). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 220/2565
เรื่อง การลงโทษทางวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งออกจากราชการไปแล้ว. สืบค้นจาก

https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiODYxOTBmOWltY2Q2Yy00OGI2LTllMjgtNTU1NTlZjg2MTBmliwiZmlsZW5hbWUiOiLguYDguKpGuLfguYjguK3gulfguYDguKrguKpGuYfguljguJfguLXguYggMjllwLTI1NjVfc2lnbi5wZGYifQ.pXKgckEtsP0if0INeZDwAoxhNwKWP2oaQzP65KI5_ka

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2565). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 456/2565 เรื่อง การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรม กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดทางวินัยตามมาตรา 85 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. สืบค้นจาก

<https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiM2Q1OGU2YmEtZTYwZS00YmE2LWI2YzgtZjcwZTMxY2M3YTNilwiZmlsZW5hbWUiOiLguYDguKPGuLfguYjguK3gulfguYDguKrguKPGuYfguljguJfguLXguYggNDU2LT11NjVfc2lnbi5wZGYifQ.C4qie3v2oZ7QZzO6rzsgZeGdqVE6cOQxBAdlMeqNNV8>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2566). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 61/2566 เรื่อง การดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนกับผู้บริหารท้องถิ่น ตามมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. สืบค้นจาก

<https://www.ocs.go.th/searchlaw/indexs/download/eyJ1dWlkjoiMmM0YzQxYTgtMWJhMS00ZGYwLWI3OTgtYzlyNGMyNGRiMzNilwiZmlsZW5hbWUiOiL2MS0yNTY2LTFFc2lnbi5wZGYifQ.SVQmAUkxgkjTmhMPzRdHMDmpCOcsDBcYsDpIIMtYNAU>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. กองกฎหมายการบริหารราชการแผ่นดิน. (2567). การดำเนินการทางวินัยตามการชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.). (2562, 24 พฤศจิกายน). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นจาก

<https://www.nacc.go.th/categorydetail/2019112416310492/20191124163234?>